Lieta Nr. 3-10/0060/3
Nr. SKC – 2755/2014

L Ē M U M

Rīgā 2014.gada 19.septembrī

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments šādā sastāvā:
tiesnese referente A.Čerņavska
tiesnese A.Briede
tiesnese V.Cīrule

rakstveida procesā izskatīja Satiksmes ministrijas blakus sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 28.maija lēmumu, ar kuru atstāts negrozīts Rīgas rajona tiesas tiesneses 2014.gada 10.aprīļa lēmums par atteikšanos pieņemt Satiksmes ministrijas prasības pieteikumu pret AKB „Investbank" par vienošanās spēkā esamības atzīšanu.

Civillietu departaments

k o n s t a t ē j a

[1] Latvijas Republikas Satiksmes ministrija un AS „Air Baltic Corporation" 2014.gada 3.martā iesniegusi Rīgas rajona tiesā prasības pieteikumu pret Krievijas Federācijā reģistrēto AKB „Investbank" (turpmāk – AKB „Investbank"), lūdzot ar spriedumu noteikt, ka AS „Air Baltic Corporation" nav nekādu saistību pret AKB „Investbank", kas izriet no jebkādiem līgumiem, kas noslēgti starp AKB „Investbank" un AS „Air Baltic Corporation" 2011.gada 3.oktobrī vai pirms šā datuma.

Prasībā norādīts, ka 2011.gada 3.oktobrī Latvijas Republika kā tā brīža AS „Air Baltic Corporation" 52,6% balsstiesīgo akciju īpašniece, SIA „Baltijas Aviācijas sistēmas" kā 47,2% balsstiesīgo akciju īpašniece un AS „Latvijas Krājbanka", AB Banka „Snoras", AKB „Investbank", Taurus Asset Management Fund Limited, Trasatlantic Holdings Company S.A., SIA „KD Jet" („Finansētāji") noslēdza vienošanos par AS „Air Baltic Corporation" turpmāko finansējumu un pārvaldību.

Vienošanās tika noslēgta laikā, kad AS „Air Baltic Corporation" atradās kritiskā finanšu stāvoklī ar mērķi nodrošināt tās maksātspēju un ilgtermiņa attīstību. Vienošanās noteica, ka pirms finansējuma piešķiršanas ne vēlāk kā līdz 2011.gada 14.oktobrim ir jābūt izpildītiem vairākiem priekšnosacījumiem un pienākumiem, kuri tika izpildīti, tādēļ Latvijas Republika piešķīra AS „Air Baltic Corporation" finansējumu 57,6 miljonu latu apmērā, SIA „Baltijas Aviācijas Sistēmas" – 14 miljonus latu.

Lai Latvijas Republika varētu kontrolēt AS „Air Baltic Corporation" finanšu stāvokli, nodrošinātu tās ilgtermiņa maksātspēju un vienošanās mērķa sasniegšanu, SIA „Baltijas Aviācijas Sistēmas" un Finansētāji (tostarp AKB „Investbank") deklarēja un rakstveidā ap liecināja Latvijas Republikai visu AS „Air Baltic Corporation" un SIA „Baltic Airlines" saistību apjomu pret SIA „Baltijas Aviācijas Sistēmas" un Finansētājiem. Saistību kopējais apjoms tika noteikts aptuveni 70 miljoni euro (vienošanās 3.3., 3.5.punkts). Vienošanās pielikumā Nr.1 tas precizēts (70 059 572 EUR), bet SIA „Baltijas Aviācijas Sistēmas" un Finansētāju (tostarp AKB „Investbank") Latvijas Republikai sniegtajā 2011.gada 14.oktobra apliecinājumā šo saistību apjoms samazināts līdz 69 970 280 EUR. Esošo un nākamo saistību uzskaitījums sniegts vienošanās pielikumā Nr.1, un tajā nav norādītas AS „Air Baltic Corporation" saistības pret AKB „Investbank". Tādejādi secināms, ka vienošanās noslēgšanas dienā 2011.gada 3.oktobrī AS „Air Baltic Corporation" nebija nekādu tiešo vai netiešo saistību pret AKB „Investbank", kā arī nebija paredzama šādu saistību rašanās nākotnē, tostarp galvojumu, procentu vai līgumsodu. Šo faktu AKB „Investbank" atzina, parakstot minēto vienošanos un 2011.gada 14.oktobra apliecinājumu par visu tiešo un netiešo saistību apmēru deklarēšanu uz 2011.gada 4.oktobri un nedeklarētu saistību neesamību.

Tomēr 2012.gada aprīlī AS „Air Baltic Corporation" kļuva zināms, ka 2012.gada martā AKB „Investbank" iesniegusi Maskavas pilsētas arbitrāžas tiesā prasības pieteikumus pret SIA „Baltijas Aviācijas Sistēmas" un AS „Air Baltic Corporation" par kopējo prasības summu virs 17 miljoniem euro, kuri pamatoti ar neilgi pirms minētās vienošanās noslēgšanas it kā starp AKB „Investbank" un AS „Air Baltic Corporation" noslēgtajiem trīs galvojuma līgumiem par SIA „Baltijas Aviācijas Sistēmas" kredītsaistībām (2011.gada 27.janvāra kredītlīnijas līgums Nr.02-35-K, 2011.gada 30.jūnija kredītlīgums Nr.02-248-K, 2011.gada 4.jūlija kredītlīgums Nr.02-255-K), un ir ierosinātas trīs civillietas.

Ar prasību celšanu tiesā AKB „Investbank" pretēji vienošanās noteikumiem vienpusēji atkāpās no Latvijas Republikai sniegtajiem apliecinājumiem par AS „Air Baltic Corporation" saistību neesamību un ignorē ar šo apliecinājumu sniegšanu radītās sekas.

Prasītājas, lai aizsargātu savas tiesības un likumīgās intereses pret konkrētu esošo tiesību aizskārumu no AKB „Investbank" puses, ir spriestas celt tiesā šo prasību.

Ievērojot 1993.gada 3.februāra starptautiskā līguma starp Latvijas Republiku un Krievijas Federāciju par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes un krimināllietās 21.panta trešo daļu un 2011.gada 3.oktobra vienošanās 8.2.punktu prasība sakarā ar šo vienošanos izspriežama Latvijas Republikas vispārējās jurisdikcijas tiesā saskaņā ar Latvijas Republikas materiālo un procesuālo tiesību normām.

Prasība pamatota ar Civillikuma 1., 1412., 1431., 1520., 1521., 1587., 1588., 1590., 1705., 1761., 1862.-1864.pantu, 1865.panta pirmo daļu.

[2] Ar Rīgas rajona tiesas tiesneses 2014.gada 10.marta lēmumu, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 133.panta pirmās daļas 1. un 2.punktu, prasības pieteikums atstāts bez virzības, nosakot termiņu līdz 2014.gada 10.aprīlim lēmumā norādīto trūkumu novēršanai - prasības priekšmeta un izvirzīto prasījumu precizēšanai, apstrīdēto līgumu iesniegšanai, valsts nodevas, kas atbilst apstrīdēto darījumu summai, nomaksai un valsts nodevas samaksu apliecinoša dokumenta iesniegšanai tiesā.

[3] Lēmumā norādīto trūkumu novēršanai Satiksmes ministrija 2014.gada 9.aprīlī iesniegusi prasības pieteikuma precizējumus, kuros lūgusi atzīt

2011.gada 3.oktobrī noslēgtās vienošanās 3.3., 3.5.punktu un tās pielikumu Nr.1 par spēkā esošiem un AKB „Investbank" saistošiem (līgumiska apliecinājuma atzīšana par spēkā esošu), norādot, ka ar AKB „Investbank" 2012.gada 3.februārī izsniegto maksājuma pieprasījumu Nr.01-23/399 AS „Air Baltic Corporation" par neizpildītajām parādsaistībām (galvojumu) 4 680 605,84 EUR ir apstrīdētas/apdraudētas prasītājas kā vienošanās dalībnieces un AS „Air Baltic Corporation" lielākā akcionāra (pieder 99,8% sabiedrības balsstiesīgo akciju) tiesības un likumīgās intereses, kuras izriet no vienošanās pamatprincipiem, tajā ietvertajām pušu tiesībām un pienākumiem, kā arī sniegtajiem apliecinājumiem parakstītu dokumentu formā.

Vienošanās tiesīgi noslēgta un līdz ar tajā ietverto apliecinājumu ir saistoša AKB „Investbank". Vienošanās un tai piemērojamie (Latvijas) normatīvie akti neparedz AKB „Investbank" tiesības vienpusēji atkāpties no vienošanās vai ierobežot tās izpildi.

Prasība pamatota ar Civillikuma 1., 1431., 1432., 1587., 1588., 1590.pantu.

[4] Ar Rīgas rajona tiesas tiesneses 2014.gada 10.aprīļa lēmumu, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 1. un 2.punktu, atteikts pieņemt prasības pieteikumu.

Atsaucoties uz Civilprocesa likuma 1.panta pirmo daļu, 23.panta pirmo daļu un likuma „Par tiesu varu" 5.pantu, kā arī apstākli, ka no formulētā prasījuma nav konstatējams pušu starpā pastāvošs strīds, tiesnese atzinusi, ka Satiksmes ministrijai nav prasības tiesību (Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 2.punkts), kas savukārt ļauj arī piemērot Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 1.punktu (*tiesnesis atsakās pieņemt prasības pieteikumu, ja strīds nav pakļauts tiesai*).

[5] Blakus sūdzībā Satiksmes ministrija uzskata par nepamatotu Rīgas rajona tiesas tiesneses secinājumu, ka pušu starpā strīds nepastāv. Prasībā ir norādīts uz strīda esamību, kas radies saistībā ar to, ka AKB „Investbank", pretēji vienošanās un tās pielikuma Nr.1 noteikumiem, kurus prasītāja lūdz atzīt par spēkā esošiem un atbildētājam saistošiem, iesniedza AS „Air Baltic Corporation" tūlītēji izpildāmu maksājuma pieprasījumu. Prasītājas ieskatā, šāda atbildētāja rīcība ir atzīstama par attiecīgo vienošanās noteikumu (līgumiska apliecinājuma) pārkāpumu.

Satiksmes ministrijai ir prasības tiesības, jo iesniegtā prasība atbilst visām obligātajām atzīšanas jeb prejudiciālas prasības pazīmēm. Šādu atzīšanas prasību iesniedzot, nemaz nav vajadzīgs, lai tiesības jau būtu traucētas. Lai celtu atzīšanas prasību:

1) prasītāja stāvoklim jābūt tādam, ka viņam vajadzīga tiesas aizsardzība; par prasības iemeslu var būt paredzamā atbildētāja darbība, vārdi, nolaidība, vispār viņa izturēšanās, kāds dokuments, ko prasītājs neatzīst; nepieciešams, lai prasītājam būtu bažas, ka prasības neiesniegšanas gadījumā viņa tiesiskais stāvoklis pasliktināsies;

2) prasītājam jābūt likumīgai interesei, proti, interesei novērst strīdīgumu, neskaidrības, nenoteiktību tiesībās un kaitējumu, kas no tiem ceļas prasītāja tiesiskam stāvoklim, ar tiesas sprieduma palīdzību;

3) prasībai jābūt vērstai uz to, lai noteiktu zināmas juridiskas attiecības esamību vai neesamību, bet ne fakta noteikšanu (*sk. Senāta spriedumus 1875.g. Nr.246; 1921.g. Nr.18; Bukovskis V. Civīlprocesa mācību grāmata. Rīga: Autora izdevums, 1933. 291.lpp.*).

Tiesnese nepamatoti un nepareizi piemērojusi Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 1.punktu, jo katrs no šā panta pirmajā daļā minētajiem prasības pieteikuma nepieņemšanas pamatiem ir patstāvīgs, nevis viens no otra izrietošs.

Lēmums arī aizskar Satversmes 92.pantā un Civilprocesa likuma 1.pantā garantētās prasītājas tiesības uz tiesas aizsardzību.

[6] Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija, izskatījusi lietu sakarā ar Satiksmes ministrijas blakus sūdzību, ar 2014.gada 28.maija lēmumu Rīgas rajona tiesas tiesneses 2014.gada 10.aprīļa lēmumu atstājusi negrozītu. Lēmums pamatots ar šādiem argumentiem:

[6.1] Civillikuma 1587.pantā noteikts, ka tiesīgi noslēgts līgums uzliek līdzējiem pienākumu izpildīt apsolīto, un ne darījuma sevišķais smagums, ne arī vēlāk radušās izpildīšanas grūtības nedod vienai pusei tiesību atkāpties no līguma, kaut arī atlīdzinot otrai zaudējumus.

[6.2] Tā kā likumā jau ir paredzēts tiesīgi noslēgtā līguma izpildes pienākums, Civillikuma 1587.pantā nostiprināto normu nav nepieciešams pastiprināt ar tiesas nolēmumu.

Savukārt, ja celtās prasības pamatā bija atbildētājas izsniegtais maksājuma pieprasījums, prasītājai bija jāapsver iespēja par šī dokumenta apstrīdēšanu, kas konkrētajā gadījumā nav izdarīts. Līdz ar to pirmās instances tiesas tiesnese pamatoti atsaukusies uz Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 2.punktu.

[7] Satiksmes ministrija iesniegusi blakus sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 28.maija lēmumu, lūdzot to atcelt un izlemt jautājumu pēc būtības.

Blakus sūdzībā norādīts, ka pārsūdzētais lēmums neatbilst Civilprocesa likuma 230.panta pirmās daļas 5.punkta un 447.[1] panta prasībām. Lēmuma aprakstošajā daļā tiesa ir pārrakstījusi prasītājas iebildumus pret pirmās instances tiesas tiesneses lēmumu un tos pamatojošos argumentus, bet nav devusi tiem nekādu izvērtējumu. Tas novedis pie nemotivēta un nepareiza lēmuma pieņemšanas.

[8] Iepazinies ar lietas materiāliem un apsvēris blakus sūdzībā norādīto, Civillietu departaments atzīst, ka pārsūdzētais lēmums atceļams un jautājums nododams jaunai izskatīšanai.

[9] Civilprocesa likuma 1.panta pirmajā daļā noteikts, ka katrai fiziskajai un juridiskajai personai ir tiesības uz savu aizskarto vai apstrīdēto civilo tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu aizsardzību tiesā. No minētās tiesību normas izriet, ka saskaņā ar civilprocesuālajām tiesībām tiek izskatīti strīdi par civilajām tiesībām. Šajā sakarā, analizējot indivīda subjektīvo tiesību (civilo tiesību) īstenošanu Civilprocesa likuma 1.panta pirmās daļas aspektā, Senāts uzsvēris, ka atbilstoši minētajam pantam jebkurai prasībai, tostarp arī atzīšanas prasībai, ir jābūt vērstai uz personu materiāltiesiskajām attiecībām (*sk. Senāta 2013.gada 8.oktobra lēmuma lietā Nr.SKC-2450/2013 5.punktu*).

Lai prasība būtu pamatota, nepieciešams: 1) no vienas puses, lai prasītājam būtu materiāla tiesība, kuras aizsardzību vai atjaunošanu viņš grib panākt (*legitimatio activa*); 2) no otras puses, lai prasībai būtu iemesls, t.i., lai prasītāja tiesība būtu pārkāpta no atbildētāja puses (*causa proxima agendi legitimatio passiva*). Prasība kļūst nepieciešama tad, kad tiesība izkustināta no šā mierīgā līdzsvara stāvokļa, kad starp tiesību faktisko stāvokli šinī momentā un to stāvokli, kādam viņam jābūt, izceļas konflikts (*sk. Bukovskis V. Civīlprocesa mācības grāmata. Rīga: Autora izdevums, 1933. 303.lpp.*).

[10] Kā izriet no lietas materiāliem, konkrētā Satiksmes ministrijas prasība pret AKB „Investbank" vērsta uz līgumā (vienošanās) dotā apliecinājuma atzīšanu par spēkā esošu, pamatojot to ar apstākļu izklāstu un motivāciju, kas satur norādes uz 2011.gada 3.oktobra vienošanās noteikumu pārkāpumu no atbildētājas puses. Gan prasības pieteikumā, gan blakus sūdzībā par pirmās instances tiesas tiesneses lēmumu prasītāja ir uzsvērusi, ka šajā sakarā pušu starpā pastāv strīds.

Civillietu tiesas kolēģija, atzīstot, ka pirmās instances tiesas tiesnese pareizi piemērojusi Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 2.punktu, sava

viedokļa pamatojumam prasības nepieņemšanai saskaņā ar šo procesuālo tiesību normu norādījusi vien ar Civillikuma 1587.pantā formulēto līguma izpildīšanas pienākumu un secinājumiem par tajā noteikto tiesisko regulējumu. Taču tiesas atsaukšanās uz Civillikuma 1587.pantu par tiesīgi noslēgta līguma izpildīšanas pienākumu faktiski nedz apstiprina, nedz atspēko prasījuma tiesību esamību. Šajā sakarā Civillietu departaments norāda, ka prasības pieteikuma pieņemšanas stadijā lemt jautājumu par prasības tiesību esamību uz šāda pamata ir priekšlaicīgi.

Pirmās instances tiesas tiesnese atteikumu pieņemt prasības pieteikumu motivējusi ar to, ka no prasījuma formulējuma nav konstatējams civiltiesisks strīds. Apelācijas instances tiesas lēmumā vērtējums zemākās instances tiesas secinājumam par civiltiesiska strīda esamību vai neesamību nav dots.

Tādejādi secināms, ka izšķirot procesuālo jautājumu par Satiksmes ministrijas prasības tiesībām, apelācijas instances tiesa saskaņā ar Civilprocesa likuma 447.[1] panta otrajā daļā tiesai uzlikto pienākumu nav motivējusi savu attieksmi pret pārsūdzēto lēmumu. Faktiski tiesa nozīmi piešķīrusi prasījuma formulējumam, bet nav iedziļinājusies prasības saturā, no kura secināms, ka pušu starpā ir strīds. Lēmumā nav neviena tiesas apsvēruma, kādēļ prasības pieteikumā norādītais neliecina par strīda esamību. Turklāt apelācijas instances tiesa nav sniegusi atbildi uz blakus sūdzības iesniedzējas argumentiem arī par tiesībām iesniegt atzīšanas prasību.

[11] Pastāvot šādiem apstākļiem, Civillietu departaments nonāk pie secinājuma, ka Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 28.maija lēmumu nevar atzīt par likumīgu un pamatotu, tādēļ tas ir atceļams un jautājums nododams jaunai izskatīšanai.

[12] Tā kā lēmums tiek atcelts, blakus sūdzības iesniedzējai saskaņā ar Civilprocesa likuma 458.panta otro daļu un *Euro* ieviešanas kārtības likuma 32.panta otrās daļas 2.punkta „a" apakšpunktu atmaksājama drošības nauda 56,91 *euro*.

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 448.panta pirmās daļas 2.punktu, Civillietu departaments

n o l ē m a

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 28.maija lēmumu atcelt un nodot jautājumu jaunai izskatīšanai tai pašai tiesai citā sastāvā.
Atmaksāt Satiksmes ministrijai drošības naudu 56,91 *euro* (divi simti astoņdesmit četri *euro*, 57 centi).
Lēmums nav pārsūdzams.

Tiesnese A.Čerņavska

Tiesnese A.Briede

Tiesnese V.Cīrule